

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.

Ефективна економіка. 2023. № 2.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.2.5>

УДК 330.142.26 : 658.15.011.4

О. В. Царенко,

д. е. н., професор, Голова комітету з контролю якості аудиторських послуг, Аудиторська палата України

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7594-4135>

**ЩІЛЬНІСТЬ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКІВ МІЖ СТАНДАРТАМИ АУДИТУ
ДЛЯ АДАПТИВНОГО РЕАГУВАННЯ ДО ОЦІНЕНИХ РИЗИКІВ
СУТТЄВИХ ВИКРИВЛЕНЬ ВНАСЛІДОК ШАХРАЙСТВА**

O. Tsarenko,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Chairman of the Audit Quality Control Committee, Audit Chamber of Ukraine

**DENSITY OF RELATIONSHIPS BETWEEN AUDITING STANDARDS
FOR AN ADAPTIVE RESPONSE TO THE ASSESSED RISKS OF
MATERIAL MISTAKES DUE TO FRAUD**

У даній статті розглядаються якісні характеристики, що поєднують в собі оцінку ризиків внаслідок шахрайства та реагування на оцінені та виявлені ризики шахрайства під час аудиту фінансової звітності. З огляду на різні масштаби й області застосування Міжнародного стандарту аудиту 240

«Відповідальність аудитора, що стосується шахрайства, при аудиті фінансової звітності», широкий спектр завдань, розв'язуваних за допомогою цього стандарту, виокремлено його атрибутивну взаємодію з іншими Міжнародними стандартами аудиту при виконанні завдання з надання впевненості. Останні створюють основу для послідовного підходу у частині запобігання шахрайству під час розробки та виконання аудиторських процедур. Обґрунтовано щільності взаємозв'язків між стандартами аудиту для адаптивного реагування до оцінених ризиків суттєвих викривлень внаслідок шахрайства, у тому числі ризику нехтування контролем управлінським персоналом. Акцентовано на важливості відповідного прояву суб'єктами аудиторської діяльності професійного скептицизму в аудиторських процедурах, пов'язаних із шахрайством.

This article examines qualitative characteristics that combine fraud risk assessment and response to assessed and identified fraud risks during the audit of financial statements. Given the different scopes and areas of application of the International Auditing Standard 240 "The Auditor's Responsibilities Regarding Fraud in the Audit of Financial Statements", a wide range of tasks solved with the help of this standard, its attributive interaction with other International Auditing Standards in the execution of the task is singled out for providing confidence. The latter create the basis for a consistent approach in terms of fraud prevention during the development and implementation of audit procedures. The density of interrelationships between audit standards for adaptive response to the assessed risks of material misstatements due to fraud, including the risk of neglecting control by management personnel, is substantiated. Emphasis is placed on the importance of the appropriate manifestation of professional skepticism by the subjects of audit activity in audit procedures related to fraud, as well as consideration of the issue of involving experts in risk assessment and using their experience to assist auditors in developing appropriate audit procedures to respond to identified fraud risks.

Each of these characteristics is interrelated, has its own meaningful characteristics, essential characteristics, and provides an opportunity to better understand the risks faced by auditors and what they can do to reduce these risks and

make a positive contribution to the public interest for increasing the degree of trust of certain users in financial reporting.

With significant advances in technology combined with some of the biggest corporate failures, fraud has become a dominant factor of increased concern and attention from auditors in recent years.

It is noted that as a public interest profession, audit entities have a role to play in order to maintain the trust of auditors by users of financial statements and to help close the gap between what the auditor should do and what the auditor actually does in relation to fraud under time of financial statement audit.

It was found that in addition to developing and implementing general measures to respond to the assessed risks of material misstatement due to fraud at the financial statement level, the auditor should also develop and perform further audit procedures that respond to the assessed risks of material misstatement due to fraud at the assertion level. At the same time, the auditor can, using the prism of fraud, change the nature, time and scope of further audit procedures to respond to the assessed risks of fraud.

Ключові слова: шахрайство, скептицизм, стандарти аудиту, ризики суттєвого викривлення, аудиторські процедури, заходи контролю, взаємодія, впевненість, нехтування, якість, користувачі.

Keywords: fraud, skepticism, auditing standards, risks of material misstatement, audit procedures, control measures, interaction, assurance, neglect, quality, users.

Постановка проблеми. Розвиток глобалізації економіки, що спостерігається сьогодні, викликав значне поширення економічної злочинності в Україні, до яких належить – шахрайство. Наразі економіка України зазнає значної шкоди від таких злочинних посягань, а її подальша криміналізація не лише перешкоджає подоланню кризових явищ, але й поглиблює їх. Перед вітчизняними аудиторськими компаніями в умовах невідворотної турбулентності повсякчас постає проблема підвищення якості аудиторських

послуг. Водночас, якісні аудиторські послуги досягаються шляхом планування та виконання завдань з надання впевненості та звітування про них відповідно до Міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг (далі – МСА) [3], Кодексу етики професійних бухгалтерів МФБ та застосовних законодавчих й нормативних вимог [2]. Досягнення аудиторами цілей цих стандартів та відповідність вимогам чинного законодавства або нормативних актів передбачає здійснення професійного судження та, коли це стосується виду діяльності, прояв професійного скептицизму.

Проте, зміна умов діяльності, наслідки пандемії COVID-19 та наслідки військового стану, що тривають, свідчать про виникнення нових тисків та можливостей для вчинення шахрайства суб'єктами господарювання та можуть призвести до збільшення кількості факторів ризику шахрайства, що впливає на можливість шахрайства у фінансовій звітності та незаконного привласнення активів.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Значну увагу при дослідженні проблеми виявлення помилок і шахрайства у суб'єктах господарювання та застосування заходів щодо їх запобігання приділяли такі провідні вчені, як Е. Аренс, Дж. Лоббек [4], Ф. Дефлиз, Петрик О.А., Немченко В.В., Редько О.Ю. [1] та інші. Водночас, існує низка не вирішених проблем теоретико-методологічного та прикладного характеру щодо розуміння та логічного висвітлення процесу обґрунтування шахрайства, обов'язків аудитора та застосування необхідних аудиторських процедур під час аудиту фінансової звітності для адаптивного реагування до оцінених ризиків суттєвих викривлень внаслідок шахрайства.

Метою дослідження є систематизація ключових областей та обґрунтування взаємозв'язків між стандартами аудиту для адаптивного

реагування до оцінених ризиків суттєвих викривлень внаслідок шахрайства під час аудиту фінансової звітності.

Виклад основного матеріалу. Процедура виявлення шахрайства при здійсненні аудиту фінансової звітності є багатоетапним та складним процесом [4]. Саме в цих умовах, якісний аудит фінансової звітності має охопити ключові елементи, що поєднують в собі оцінку ризиків внаслідок шахрайства, реагування на оцінені ризики та формування незалежної думки про те чи складена фінансова звітність у всіх суттєвих аспектах відповідно до застосовної концептуальної основи фінансового звітування.

У глобальному порівняльному дослідженні щодо COVID-19, проведеному Асоціацією сертифікованих дослідників шахрайства (далі – ACFE) у 2020 році, 79 % респондентів помітили зростання загального рівня шахрайства в їхніх організаціях порівняно з рівнем до пандемії. Хоча ця цифра включає різні типи шахрайства, 46 % респондентів також помітили збільшення шахрайства з фінансовою звітністю [5]. Слід відмітити, що такий збій спонукав багатьох організацій змінити свої бізнес-моделі та бізнес-процеси, що призвело до того, що бізнес-ризики не узгоджувалися з внутрішніми засобами контролю в деяких організаціях. При цьому, недоліки у внутрішніх засобах контролю створювали можливості для шахрайства проти суб'єктів господарювання. Отже, загальні труднощі, спричинені пандемією та військовим станом в Україні, також спричинили новий тиск та обґрунтування шахрайства.

У грудні 2021 р. Рада з міжнародних стандартів аудиту та надання впевненості (далі – IAASB) схвалила проектну пропозицію щодо перегляду Міжнародного стандарту аудиту (ISA) 240 «Відповідальність аудитора, що стосується шахрайства, при аудиті фінансової звітності». Проект спрямований на роз'яснення обов'язків аудитора та підвищення надійності необхідних аудиторських процедур і звітності про шахрайство під час аудиту фінансової звітності. Також, Канадська рада зі стандартів аудиту та гарантій (далі – AASB)

надіслала свій лист-відповідь на документ для обговорення IAASB. Наразі AASB контролює проект IAASB щодо перегляду МСА 240. Для цього, сформована консультативна група та референтна група, що складається з канадських зацікавлених сторін, щоб надати внесок AASB у цей проект [5].

Об'єктивним є зазначити, що цей проект забезпечить рефлексивне відтворення когнітивного та інформаційного реагування суб'єктів аудиторської діяльності (далі – САД) на пошук шляхів підвищення надійності необхідних аудиторських процедур для реагування на виявлені ризики шахрайства під час аудиту фінансової звітності (завдання з надання впевненості).

Слід зауважити, що ризик невиявлення суттєвого викривлення внаслідок шахрайства є вищий, ніж ризик невиявлення помилки, враховуючи, що шахрайство є навмисним і може включати складні та ретельно організовані схеми, призначені для приховування поведінки [4].

З огляду на різні масштаби й області застосування МСА 240 «Відповідальність аудитора, що стосується шахрайства, при аудиті фінансової звітності» (далі – МСА 240), широкий спектр завдань, розв'язуваних з допомогою МСА 240, представляється доцільним виділити його атрибутивну взаємодію з іншими Міжнародними стандартами аудиту при виконанні завдання з надання впевненості.

Зауважимо, що Міжнародний стандарт аудиту (ISA) 200 «Загальні цілі незалежного аудитора та проведення аудиту відповідно до Міжнародних стандартів аудиту» (далі – МСА 200) є вагомим стандартом, який визначає загальні цілі незалежного аудитора під час проведення аудиту фінансової звітності відповідно до МСА та встановлює зобов'язання аудитора дотримуватися всіх МСА. Цілі в МСА 200 відображають (частково), що аудитор розглядає суттєві викривлення через шахрайство чи помилку під час проведення аудиту, щоб сформулювати та висловити думку у звіті незалежного аудитора щодо фінансової звітності. Тому, МСА 240 читається в поєднанні з МСА 200. Поряд з

чим, як основу для аудиторської думки, МСА вимагають, щоб аудитор отримав обґрунтовану впевненість у тому, що фінансова звітність у цілому не містить суттєвого викривлення внаслідок шахрайства або помилки.

Доведено, що цілями аудитора є: а) виявлення та оцінка ризиків суттєвого викривлення фінансової звітності внаслідок шахрайства; б) отримання достатніх та прийнятних аудиторських доказів щодо оцінених ризиків суттєвих викривлень через шахрайство шляхом розробки та впровадження відповідних заходів; та с) належним чином реагування на шахрайство або підозру на шахрайство, що виявлені під час аудиту [3].

Слід зауважити, що МСА 240 стосується обов'язків аудитора за розгляд фактів шахрайства під час аудиту фінансової звітності та пов'язаних з ними ризиків і, таким чином, посилює постійне використання шахрайства протягом усього аудиторського завдання.

Поряд з цим, базуючись на вимоги МСА 240 зауважимо, що відмінність між шахрайством та помилкою ґрунтується на намірі. Додатково наголошуємо на важливості збереження ставлення професійного скептицизму, що особливо актуально під час виявлення та оцінки ризиків суттєвих викривлень через шахрайство та відповідного реагування до оцінених ризиків внаслідок шахрайства. Аудитор не може припускати, що керівництво суб'єкта господарювання є нечесним, але й не може припускати, що воно є безумовно чесним.

Зазначаємо, що такі оцінені ризики шахрайства пов'язані з тими навмисними викривленнями, які можуть виникнути внаслідок шахрайства у фінансовій звітності або незаконного привласнення активів.

За дослідженнями, проведеними ACFE, відмічена така закономірність, що хоча шахрайство, й пов'язане з незаконним привласненням активів, та є набагато більш поширеним, ніж шахрайство у фінансовій звітності, але понесені збитки від шахрайства з незаконним привласненням активів є значно менші.

Так, дослідження показало, що схеми незаконного привласнення активів становлять 86 % випадків шахрайства із середнім збитком у розмірі 100 000 доларів США, тоді як схеми шахрайства фінансової звітності становлять лише 9 % випадків шахрайства, але мають середній збиток у розмірі 593 000 доларів США [5]. На нашу думку, це ймовірно може бути пов'язано з небажанням ставити під сумнів чесність керівництва, оскільки шахрайство у фінансовій звітності нерідко передбачає дії керівництва (тоді як привласнення активів часто вчиняється працівниками). Тому, аудитори не мають упускати з уваги ризики шахрайства у фінансовій звітності під час ідентифікації та оцінки ризиків шахрайства через величезні збитки, які ці види шахрайства, як правило, завдають контрагентам, їхнім зацікавленим сторонам та іншим користувачам.

За результатами дослідження визначено та систематизовано ключові сфери (області), які стосуються застосування МСА 240, що мотивує чіткі посилення з МСА 240 до інших МСА, котрі ще більше впотужнюють взаємозв'язки між стандартами аудиту під час оцінювання ризиків суттєвих викривлень через шахрайство та відповідного реагування на такі ризики (рис.1).

Отже, МСА 240 розширює певні міжнародні стандарти аудиту, а також надає процедури аудиту щодо шахрайства, які доповнюють інші МСА.

Наголошуємо, що спираючись на систематизацію ключових областей застосування МСА 240 в контексті щільності взаємозв'язків між стандартами аудиту, результатом виконання дій САД у відповідь на оцінені ризики суттєвого викривлення є зосередження на прицілі аудитора щодо шахрайства під час планування та проведення аудиту фінансової звітності, що підтверджує, на думку автора, важливість наступних позицій, а саме: а). відповідного прояву САД професійного скептицизму в аудиторських процедурах, пов'язаних із шахрайством; та б). необхідність розгляду САД питання щодо залучення експертів (судових експертів, експертів-криміналістів) до оцінки ризиків та використання їх досвіду для надання допомоги аудиторам

у розробці відповідних аудиторських процедур для реагування на виявлені ризики шахрайства.

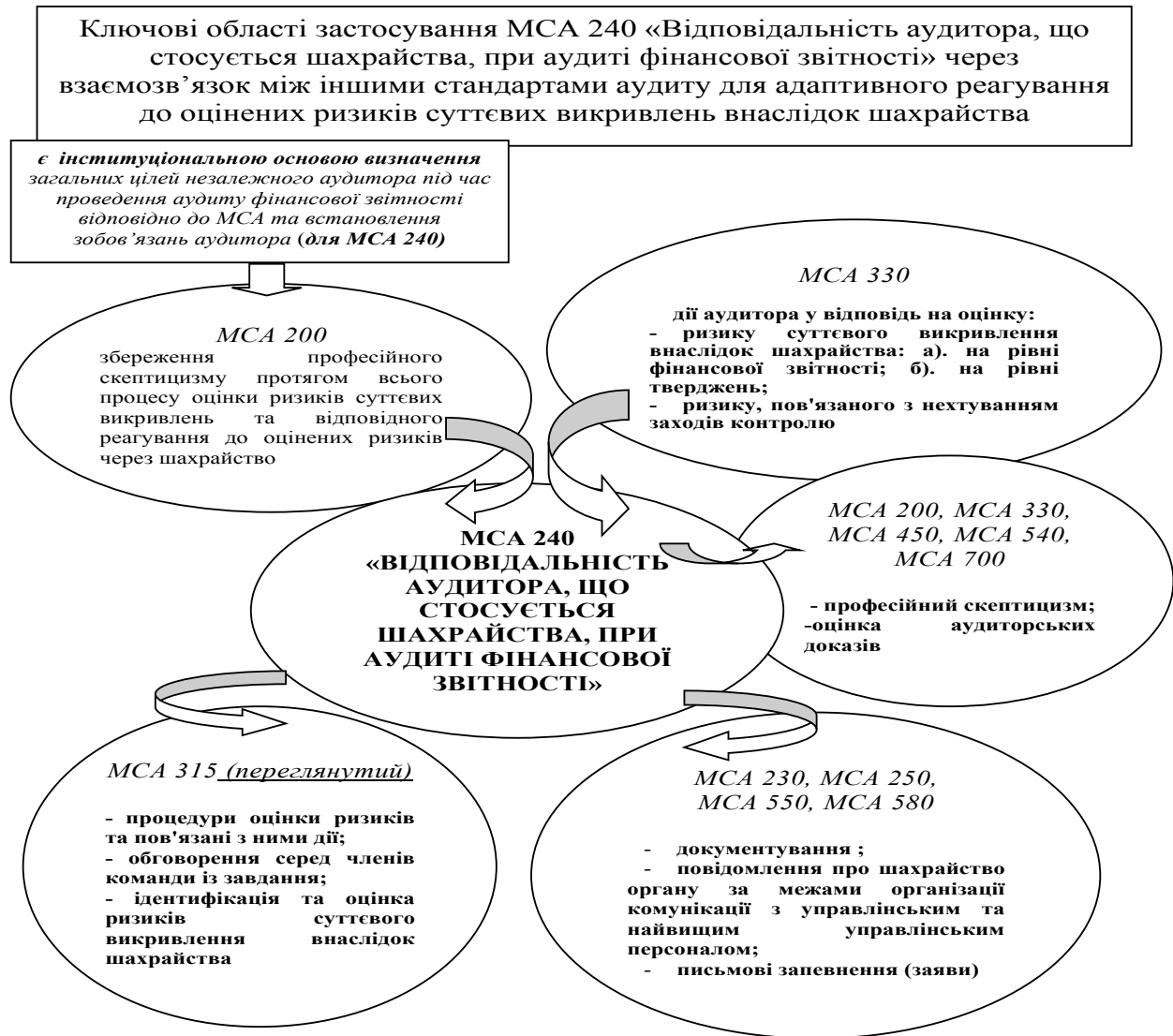

Рис. 1. Систематизація ключових областей застосування МСА 240 в контексті щільності взаємозв'язків між стандартами аудиту для адаптивного реагування до оцінених ризиків суттєвих викривлень внаслідок шахрайства

МСА 240 доповнює МСА 315 та МСА 330

Слід зазначити, що у той час, як інші ключові стандарти формулюють основні вимоги щодо виявлення та оцінки ризиків суттєвих викривлень (МСА 315 (переглянутий) «Ідентифікація та оцінювання ризиків суттєвого викривлення через розуміння суб'єкта господарювання і його середовища» (далі – МСА 315) та реагування на ці ризики суттєвих викривлень, МСА 330 «Дії аудитора у відповідь на оцінені ризики» (далі – МСА 330), то МСА 240 є об'єктом локалізації зусиль з деталізацією застосування вимог інших стандартів аудиту з огляду на шахрайство.

Зокрема, під час виявлення та оцінки ризиків суттєвих викривлень через шахрайство та помилки відповідно до МСА 315 аудитор бере до уваги невід'ємні фактори ризику, які включають схильність до викривлень через упередженість керівництва або інші фактори ризику шахрайства. При цьому, у параграфі 27 МСА 240 наголошується, що оцінені ризики суттєвого викривлення внаслідок шахрайства розглядаються як значні ризики [3].

Водночас, зроблений акцент у МСА 240 на ідентифікацію та оцінку ризиків суттєвого викривлення через шахрайство та реагування на ці ризики шляхом зміни характеру, часу та обсягу роботи (процедур), підкреслює важливість отримання аудитором розуміння суб'єкта господарювання та його середовища, застосовної структури фінансової звітності та системи внутрішнього контролю суб'єкта господарювання з прицілом(акцентом) шахрайства.

Слід зазначити, що ключові аспекти, які полягають в основі розгляду аудитором потенційних ризиків суттєвого викривлення внаслідок шахрайства, включають: 1). культуру суб'єкта господарювання (включаючи тон керівництва (тон зверху), та 2). середовище, в якому суб'єкт господарювання працює.

При цьому, цілеспрямовані обговорення цих ключових аспектів, а також інших питань чи сфер, які були визначені як сприйнятливі до можливих викривлень через шахрайство, у групі із виконання завдань, допоможуть усім членам команди із завдання використовувати призму шахрайства у своїй роботі.

Зауважимо, що крім розробки та впровадження загальних заходів реагування на оцінені ризики суттєвого викривлення внаслідок шахрайства на рівні фінансової звітності, аудитор також повинен розробити та виконати подальші аудиторські процедури, які реагують на оцінені ризики суттєвого викривлення внаслідок шахрайства на рівні твердження (параграф 6-7 МСА 330) [3]. При цьому аудитор може, застосовуючи призму шахрайства, змінити характер, час і обсяг подальших аудиторських процедур, щоб реагувати на оцінені ризики шахрайства. Наприклад, аудитор може змінити рішення щодо часу виконання подальших аудиторських процедур, щоб включити додаткові елементи непередбачуваності, або призначити членів команди із завдання, які мають більше досвіду або необхідні спеціалізовані навички чи знання для внесення змін у характер подальших аудиторських процедур, що виконується.

МСА 240 включає процедури аудиту, пов'язані з шахрайством

З'ясовано, що МСА 240 містить певні вимоги, які надають аудитору необхідний огляд для запобігання шахрайству під час розробки та виконання аудиторських процедур, які реагують на ризики, пов'язані з нехтуванням заходів контролю керівництвом, і розглядають певні аспекти інших МСА, таких, наприклад, як під час повідомлення про шахрайство відповідному органу за межами суб'єкта господарювання відповідно до МСА 250 (переглянутий) «Розгляд законодавчих та нормативних актів під час аудиту фінансової звітності». Ці процедури аудиту, пов'язані з шахрайством, мають бути вбудованими у весь процес аудиту.

Слід також звернути увагу, що вимога у параграфі 32 (б) МСА 240 щодо перегляду облікових оцінок на наявність упереджень та оцінювання обставин, що спричиняють упередження, якщо такі є, та становлять ризик суттєвого викривлення внаслідок шахрайства, є прикладом процедури, пов'язаної з шахрайством, яку слід виконувати разом із зверненням до вимог МСА 540

(переглянутий) «Аудит облікових оцінок, у тому числі облікових оцінок за справедливою вартістю, та пов'язані з ними розкриття інформації».

Вже більш ніж 15 років актуальним для запобігання шахрайству залишається ефективна система внутрішнього контролю, яку деколи називають заходами контролю, які складаються з політик та процедур, що допомагають забезпечити виконання вказівок управлінського персоналу суб'єкта господарювання. Оскільки переважна більшість шахрайства у чималих розмірах має тенденцію до участі вищого керівництва, запровадження ефективних програм з боротьби із шахрайством та заходів контролю вважається значною частиною середовища контролю.

Тому, враховуючи зазначене, доречним є нагадати про аудиторські процедури, які відповідають ризикам, пов'язаним із нехтуванням заходів контролю управлінським персоналом, а саме, що інші аудиторські процедури у відповідності з вимогами параграфу 32 (а), (с) МСА 240 розробляються та виконуються незалежно від оцінки аудитором ризиків нехтування заходами контролю керівництвом, та включають ті, які стосуються тестування записів у журналі та значних операцій, які виходять за межі нормального ходу діяльності суб'єкта господарювання, або які іншим чином здаються бути незвичайними (включаючи відносини та операції з пов'язаними сторонами).

Наголошуємо, що підхід до тестування журнальних записів та інших коригувань як відповідь на ризик нехтування керівництвом засобів контролю варто адаптувати до конкретних обставин кожного завдання з аудиту. Тому що, частіше саме суттєве викривлення фінансової звітності внаслідок шахрайства може бути пов'язано із маніпулюванням процесом фінансового звітування через виконання недопустимих або недозволених проводок. Це може статися протягом рок або в кінці періоду, або управлінський персонал може здійснювати коригування сум, відображених у фінансовій звітності, які не

відображені в проводках, наприклад через перекласифікацію та консолідуючи коригування.

Опрацьовуючи вищезазначений підхід, слід зауважити, що параграф 32 (а) МСА 240 вимагає від аудитора виконання таких процедур аудиту, як перевірка відповідності записів у журналі, записаних у головній книзі, та інших коригувань, зроблених під час підготовки фінансової звітності. При розробці та виконанні аудиторських процедур для таких тестів аудитор повинен: а). зробити запити особам, залученим до процесу фінансової звітності; б). вибрати записи в журналі та інші коригування, зроблені в кінці звітного періоду; в). розглянути необхідність тестування журнальних записів та інших коригувань протягом періоду.

Зв'язок інших МСА з МСА 240

Інші відповідні тематичні або предметні стандарти МСА містять прямі посилання на МСА 240. Спеціальні вимоги до шахрайства в інших МСА слугують для зосередження робочих зусиль аудитора на виявленні та оцінці ризиків суттєвих викривлень через шахрайство та реагування на оцінені ризики шахрайства. Наприклад, параграф 19 МСА 550 «Пов'язані сторони» (далі – МСА 550) містить вимоги щодо досягнення наступної заявленої цілі: «отримати розуміння взаємовідносин та операцій із пов'язаними сторонами, достатнє для того, щоб мати можливість розпізнавати фактори ризику шахрайства, якщо такі є, що виникають у взаємовідносинах та операціях із пов'язаними сторонами, які стосуються виявлення та оцінка ризиків суттєвого викривлення внаслідок шахрайства». У цьому випадку МСА 550 розширює те, як МСА 240, МСА 315 (переглянутий) та МСА 330 мають застосовуватися щодо ризиків суттєвих викривлень, пов'язаних із відносинами та операціями із пов'язаними сторонами.

Висновки. Отже, на підставі вищезазначеного, враховуючи, що загальна мета аудитора при проведенні перевірки фінансової звітності полягає в отриманні розумної впевненості про те, чи є фінансова звітність у цілому без

суттєвих викривлень через шахрайство, наголошуємо на важливості врахування щільності взаємозв'язків між стандартами аудиту для адаптивного реагування до оцінених ризиків суттєвих викривлень внаслідок шахрайства.

Література

1. Аудит. Основи державного, незалежного професійного та внутрішнього аудиту: підручник / за ред. проф. Немченко В. В., Редько О. Ю., Підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2014. 540 с.
2. Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» від 21.12.2017 № 2258-VIII. URL: <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/08-19> (дата звернення: 05.08.2022)
3. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, видання 2016-2017. – Міжнародна Федерація Бухгалтерів, Аудиторська Палата України. URL: http://www.apu.com.ua/files/temp/Audit_2018_1.pdf (дата звернення: 28.07.2022)
4. Audit / Arens E., Lobbek J. London. 1995. 560 с.
5. Царенко О. В. Методологічні підходи розбудови домінант системи управління якості аудиторських послуг в Україні. Економіка та держава: міжнародний науково-практичний фаховий журнал. Київ: ТОВ «Редакція журналу «Економіка та держава». 2022. № 3. С. 19-25.

References

1. Nemchenko, V. V. and Redko, A. Yu. (2014), Audyt. Osnovy derzhavnoho, nezalezhnoho profesijnoho ta vnutrishn'oho audytu [Audit (Of the state, independent and professional internal audit)], Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.

2. The Verkhovna Rada of Ukraine (2017), The Law of Ukraine “About financial statements audit and auditing”, available at: <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/08-19> (Accessed 05 August 2022).

3. International Federation of Accountants, Audit Chamber of Ukraine (2016-2017), “International standards on quality control, auditing, review, other assurance, and related services”, available at: http://www.apu.com.ua/files/temp/Audit_2018_1.pdf (Accessed 28 July 2022).

4. Arens, E. and Lobbek J. (1995), Audit, Pan Books, London.

5. Tsarenko, O.V.(2022), “Methodological approaches to rozbudov and dominant of the system for managing the quality of audit services in Ukraine”, *Ekonomika ta derzhava*, vol. 3, pp. 19–25.

Стаття надійшла до редакції 20.02.2023 р.